

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
з курсу
«ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЇ СОЦІАЛЬНОЇ КРИТИКИ»

Виступ у дискусії на семінарі – це усний виступ з одного з питань, що розглядається на семінарському занятті. Виступ у дискусії має продемонструвати знання матеріалів лекції, літератури та аргументацію точки зору студента/студентки. Максимальна кількість балів – 3. *Критерії оцінювання:* знання матеріалу теми (поняття, концепції, приклади), грамотність, самостійність, аргументованість.

Усна доповідь готується самостійно на основі прочитання джерела, зокрема зі списку літератури. Тема доповіді обирається самостійно. Доповідь має розширювати певні питання лекції за допомогою ідей та положень конкретного джерела. Тривалість доповіді – до 10 хвилин; бажано, аби вона виголошувалася авторкою/автором своїми словами, а не прочитувалася з аркушу. Доповідь може супроводжуватися візуальними або відео матеріалами. Максимальна кількість балів – 5. *Критерії оцінювання:* відповідність завданню, знання матеріалу джерела, логічність, самостійність, аргументованість, оригінальність.

План семінарського заняття 1 (4 години)

«Вступ до дисципліни. Передумови формування соціальної критики»

Програмові засади дисципліни: мета, цілі, завдання. Структура дисципліни. Інформаційні ресурси (література навчальна та наукова, сайти, аналітичні центри). Завдання для самостійної роботи. Критерії оцінювання.

Соціальна незадоволеність як передумова формування рефлексії щодо суспільства. Соціальна критика та утопічний світогляд. Соціальна критика та соціальна апологетика. Загальні вектори соціальної критики: «ліва» та «права» соціальна критика: час та простір, «Золота доба» та «у-топія».

Питання для обговорення

1. Які мета, цілі та завдання курсу «Історія та теорія соціальної критики»?
2. Що є передумовою виникнення рефлексії щодо суспільства?
3. Які існують основні вектори соціальної критики?
4. Що таке «у-топія»?

План семінарського заняття 2 (2 години)

«Концептуальні засади соціальної критики. Основи соціології критики»

Чинники становлення соціальної критики. Соціальна критика як субдисципліна та самостійна дисципліна у соціогуманітарному просторі. Криза соціології як чинник розвитку соціальної критики. Фрагментація, спеціалізація та гібридизація соціального знання, їхні форми. Критичне мислення як предмет соціологічного аналізу. Макро-, мезо- та мікро- масштаби прояву соціальної критики. Соціетальна критика. Свідомість соціетальних критиків. Статус соціального критика. Критика у науці та її форми. Лінгвістичний аспект соціальної критики.

Питання для обговорення

1. Які чинники становлення соціальної критики?
2. Що таке критичне мислення?
3. Які існують рівні прояву соціальної критики?
4. У чому полягає лінгвістичний аспект соціальної критики?

План семінарського заняття 3 (2 години)

«Універсальні вектори соціальної критики. Соціальна критика у стародавні часи: Шумер, Єгипет, Китай, Індія»

Формування критичної рефлексії у стародавніх державах. Універсальна міфологема «Золотої Доби». Ескапізм та реформістські проекти у стародавні часи. Спроби впровадження у життя утопічних проектів у стародавній час.

Питання для обговорення

- У чому полягає універсальна міфологема «Золотої Доби»?
2. Як відбувалося формування критичної рефлексії в стародавніх державах?
 3. Які існували реформістські проекти в стародавній час?
 4. Які ви знаєте спроби впровадження реформістських проектів у стародавній час?

План семінарського заняття 4 (2 години)

«Соціальна критика в античну добу»

Демократичні, аристократичні, авторитарні та ескапістські тенденції в античній соціальній критиці. «Держава» Платона. Нігілізм кініків. Гуманізм епікурейства. Проповідь поміркованості у стоїцизмі.

Питання для обговорення

1. Які тенденції існували в античній соціальній критиці?
2. Якою бачив ідеальну державу Платон?
3. Якою була соціальна філософія кініків?
4. Якою була соціальна філософія епікурейців?

План семінарського заняття 5 (2 години)

«Соціально-критичні потенції християнства. Критичні концепції у добу Середньовіччя та Ренесансу»

Зародження християнства як ідеології нижчих верств населення римської імперії. Перетворення християнства на державну ідеологію та відтворення її критичного потенціалу у християнському сектантстві протягом Середньовіччя. Гуманізм Ренесансу та «титанізм» (за О. Лосевим). Витоки лібертаріанства. Авторитаризм Н. Макіавелі.

Питання для обговорення

1. Чому християнство вважають ідеологією нижчих верст римської імперії?
2. Чому християнство стало державною ідеологією?
3. Які витоки лібертаріанства?

4. Що властиво поглядам на політику Н. Макіавелі?

План семінарського заняття 6 (2 години)
«Соціально-критичні потенції Просвітництва та Реформації»

Гуманізм Просвітництва та антиклерикалізм. Праве та ліве лібертаріанство. Реформація. Протестантизм.

Питання для обговорення

1. У чому полягав гуманізм Просвітництва?
2. Що таке праве та ліве лібертаріанство?
3. Якою була соціальна критика за Реформації?
4. У чому соціально-критичний потенціал протестантизму?

План семінарського заняття 7 (2 години)
«Соціальна критика «зліва». Домарксистські та немарксистські «ліві» соціально-критичні концепції»

«Свобода, рівність та братерство» як гасла Великої Французької Революції. «Утопія» Т. Мора. Ідеї Сен-Симона, Фур'є та Оуена та спроби їх реалізації у соціальній практиці. Анархізм. Утопія як досвід системного передбачення соціального майбутнього.

Питання для обговорення

1. Під яким гаслом відбувалася Велика Французька Революція? Чому?
2. Який суспільний устрій змальовує Т. Мор у книзі «Утопія»?
3. Які основні ідеї соціалістів-утопістів (Сен-Симона, Фур'є та Оуена)?
4. Що таке утопія?

План семінарського заняття 8 (4 години)
«Класичний марксизм. Марксизм у ХХ ст.»

Витоки марксизму та його становлення. Марксистська критика нерівностей у суспільстві. Критика відчуження. Теорія суспільно-економічних формацій та революція.

Марксизм у ХХ ст. Практики реалізації революційних ідей марксизму у ХХ ст. Ленінізм, троцькізм та сталінізм. Ревізіонізм.

Франкфуртська школа та «нові ліві». Марксистська критика «суспільства споживання» та антиконсюмеризм. Анархомарксизм та контркультура. Неомарксизм та постмарксизм. Криза марксизму після падіння «залізної завіси» та спроби його подолання.

Питання для обговорення

1. Які витоки марксизму?
2. Що таке відчуження? Які форми відчуження виокремлював К. Маркс?
3. Які суспільно-економічні формації виокремлює К. Маркс? Як відбувається соціальна революція?
4. Що таке неомарксизм та постмарксизм?

План семінарського заняття 9 (5 годин)

«Правий» вектор соціальної критики

Права соціально-політична думка як відповідь на лібертарні тенденції Нового Часу. Кров та раса. Аристократизм та егалітаризм у «правій» соціально-політичній думці. Клерикалізм та езотеризм. Спроби впровадження правої ідеології у соціальну практику протягом ХХ ст. «Нові праві» та «правий» вектор соціальної критики у сьогоденні.

Питання для обговорення

1. Що таке права соціально-політична думка?
2. Яке місце займають аристократизм та егалітаризм у «правій» соціально-політичній думці?
3. Які були спроби впровадження правої ідеології у соціальну практику протягом ХХ ст.?
4. Яким є «правий» вектор соціальної критики у сьогоденні?

План семінарського заняття 10 (5 годин)

Постмодерна соціальна критика. Постколоніалізм, феміністичний та екологічний напрямки соціальної критики, анти- та альтерглобалізм

Питання для обговорення

1. Які сучасні напрями соціальної критики ви можете назвати?
2. Що таке «нові нерівності»?
3. Які способи подолання «нових нерівностей»?
4. Як відбувалася актуалізація та осмислення екологічної проблематики у ХХ – на початку ХХІ ст.?

Рекомендована література

1. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція. Київ : Основи, 2004. 230 с.
2. Горкгаймер М. Критика інструментального розуму. Київ : ППС-2002, 2006. 282 с.
3. Жеребкіна І.А. Феміністська теорія 90-х років: проблеми та парадокси репрезентації жіночої суб'єктивності. *Філософська думка*. 2000. № 6. С. 56-71.
4. Култаєва М.Д. Макс Горкгаймер – патріарх Франкфуртської школи // Култаєва М.Д. Макс Горкгаймер. Критика інструментального розуму. Київ : ППС-2002, 2006. С. 252-283.
5. Мангайм К. Ідеологія та утопія / Пер. з нім. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2008. 370 с.
6. Мейсон П. Посткапіталізм. Путівник у майбутнє. Київ : Наш формат, 2019. 348 с.
7. Поппер К. Злиденність історизму / Пер. з англ. Київ : Видавництво гуманітарної літератури «Абрис», 1994. 192 с.
8. Поппер Карл. Відкрите суспільство і його вороги: В 2-х тт. Київ : Основи, 1994. Т. 1. 444 с.; Т.2. 494 с.
9. Рікер П. Ідеологія і утопія; пер. з англ. В. Верлока. Київ : Дух і літера, 2005. 386 с.
10. Російчук Т. Антиутопія інформаційного суспільства. *Соціальна психологія*. 2008. № 1. С. 85–95.
11. Романенко О. Я. Утопія як досвід системного передбачення соціального майбутнього. *Гілея*. 2017. Вип. 116(1). С. 180-185.
12. Соціально-економічний вимір України в період зміни політичних еліт. / В. Юрчишин. Київ : Разумков центр, 2019. 46 с.
13. Франкел Б. Постіндустріальні утопісти; пер. з англ. О. А. Юдін. Київ : Ніка-Центр, 2005. 304 с.
14. Фукуяма Ф. Витоки політичного порядку. Від прадавніх часів до Французької

- революції. Київ : Наш формат, 2018. 576 с.
15. Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії. Київ : Наш формат, 2019. 608 с.
 16. Encyclopedia of political theory / Mark Bevir, editor. 3 v. Thousand Oaks (Ca)-London-New Delhi: SAGE Publications, Inc., 2010. 1524 P.
 17. Gregg B. Possibility of social critique in an indeterminate world. *Theory and society*. Amsterdam, 1994. Vol.23. P. 327-366.
 18. Luhmann N. Am Ende der Kritischen Soziologie. *Ztschr. fur Soziologie*. Stuttgart, 1991. Jg. 20, H. 2. S. 147-152.
 19. Searle J. R. The Construction of Social Reality. N.Y. : Simon & Schuster, 1995. 241 p.
 20. The utopia reader / edited by Gregory Claeys and Lyman Tower Sargent. New York and London : New York University Press, 1999. 421 P.